



BOSNIA AND HERZEGOVINA
Ministry of Foreign Trade and Economic Relations
Veterinary Office of Bosnia and Herzegovina

Broj: 03-7-27-47-52-22/14

Datum: 02.12.2015

U skladu sa članom 82. st. (1) i (2) Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 34/02), Direktor Ureda za veterinarstvo BiH donosi

**UPUTSTVO
O PREGLEDU SIROVOG MLIJEKA NAMIJENJENOG
JAVNOJ POTROŠNJI**

I. OPĆE ODREDBE

Član 1.
(Predmet)

Ovim Uputstvom se propisuje način postupanja sa sirovim mlijekom, obavljanje pregleda sirovog mlijeka te mjere koje se poduzimaju u cilju osiguranja zdravstvene ispravnosti mlijeka namijenjenog javnoj potrošnji u sirovom ili prerađenom stanju.

Član 2.
(Definicije)

Pojedini pojmovi u smislu ovog uputstva imaju sljedeće značenje:

- a) **inhibitorne tvari** podrazumijevaju antimikrobne lijekove, deterđente i dezinficijense;
- b) **geometrijski prosjek za somatske stanice** je geometrijski prosjek tokom posljednjeg tromjesečnog razdoblja, s najmanje jednim uzorkom mjesečno;
- c) **geometrijski prosjek za ukupan broj mikroorganizama** je geometrijski prosjek tokom posljednjeg dvomjesečnog razdoblja, s najmanje dva uzorka mjesečno;
- d) **otkupljivač mlijeka** je pravno ili fizičko lice koje od proizvođača mlijeka otkupljuje sirovo mlijeko namijenjeno javnoj potrošnji;
- e) **proizvođač sirovog mlijeka** je pravno ili fizičko lice odgovorno za životinje namijenjene za proizvodnju mlijeka, namijenjenog javnoj potrošnji.

II. POSEBNE ODREDBE

A. ZDRAVSTVENI I HIGIJENSKI ZAHTJEVI ZA PROIZVODNJU SIROVOG MLIJEKA

Član 3.

(1) Proizvođač sirovog mlijeka (u daljem tekstu: proizvođač) mora osigurati ispunjavanje sljedećih zahtjeva:

1. Mlijeko namijenjeno za javnu potrošnju mora potjecati od životinja:
 - koje ne pokazuju simptome zaraznih bolesti prenosivih na ljude putem mlijeka,
 - koje su dobrog opšteg zdravstvenog stanja i ne pokazuju znakove bolesti koje bi mogle dovesti do kontaminacije mlijeka, nemaju vidljive upale vimena,
 - koje nemaju nikakve ozljede vimena,
 - kojima nisu davane nedopuštene tvari ili proizvodi,
 - kod kojih su se poštivale propisane karencije ako su im davani odobreni veterinarsko-medicinski proizvodi (u daljem tekstu: VMP);
2. Obavezne mjere vezane za brucelozu i tuberkulozu moraju biti provedene u skladu sa posebnim propisima;
3. Oprema za mužu i prostor za skladištenje mlijeka trebaju biti:
 - zaštićeni od štetočina,
 - odvojeni od prostora u kojima se drže životinje,
 - imati instaliranu odgovarajuću opremu za hlađenje,
 - imati osiguranu zaštitu mlijeka od kontaminacije,
 - imati glatke, lako perive površine koje se mogu čistiti i po potrebi dezinfikovati.
4. Proizvođač mora osigurati da se muža obavlja na higijenski način i da se za javnu potrošnju koristi samo mlijeko životinja:
 - kod kojih nisu utvrđene organoleptičke ili fizikalno-hemijske anomalije mlijeka,
 - koje ne pokazuju kliničke znakove bolesti vimena,
 - kod kojih se za pranje ili uranjanje sisa upotrebljavaju samo sredstva odobrena od nadležnog organa za poslove zdravstva;
5. Mlijeko i kolostrum se prikupljaju i drže odvojeno;
6. Mlijeko se odmah po muži hladi na odgovarajuću propisanu temperaturu (≤ 8 °C kod svakodnevne otpreme mlijeka, ili ≤ 6 °C ako nije svakodnevna otprema), osim ukoliko se prerađuje u roku od dva sata od muže ili je za proizvodnju određenih mliječnih proizvoda potrebna viša temperatura;
7. Lice koje obavlja mužu:
 - mora da nosi odgovarajuću čistu radnu odjeću,
 - mora da održava visok nivo lične higijene,

(2) Nadležna veterinarska organizacija je dužna jednom godišnje, u sklopu provođenja obaveznih mjera propisanih godišnjom naredbom o kontroli zaraznih i parazitskih bolesti životinja, utvrditi da li je proizvođač ispunio zahtjeve iz stava 1. ovog člana.

B. KRITERIJI ZA SIROVO MLIJEKO

B.1. Somatske stanice

Član 4.

(1) Laboratoriji za kontrolu sirovog mlijeka obavezni su dostavljati nadležnim veterinarskim organizacijama i nadležnoj veterinarskoj inspekciji izvještaje o geometrijskom prosjeku broja somatskih stanica, za svakog proizvođača čije mlijeko ne udovoljava propisanim kriterijima. Laboratoriji su dužni navedeni izvještaj dostavljati odmah po utvrđivanju prvog geometrijskog prosjeka u kojem broj somatskih stanica premašuje 400.000 u 1 ml mlijeka.

(2) Laboratoriji iz stava 1. ovog člana obavezni su dostavljati pored mjesečnih izvještaja o geometrijskom prosjeku analiza uzorka mlijeka na broj somatskih stanica, svakom proizvođaču te otkupljivačima sirovog mlijeka i izvještaje o prvom nalazu o povećanom broj somatskih stanica iznad 400.000 u 1ml mlijeka.

(3) Po primitku izvještaja o ne ispunjavanju propisanih kriterija za sirovo mlijeko proizvođač je obavezan javiti se nadležnoj veterinarskoj stanici, te poduzeti odgovarajuće korektivne mjere kako bi u roku od naredna 3 mjeseca nalaz mlijeka (geometrijski prosjek) ponovno bio u skladu sa propisanim kriterijima.

(4) Mlijeko muznih krava kod kojih veterinar utvrdi poremećenu sekreciju vimena mora biti mikrobiološki pretraženo. Uzorke mlijeka upućene na mikrobiološku pretragu treba pratiti popunjen obrazac Uputnice koja se nalazi u Prilogu 1. ovog uputstva i čini njegov sastavni dio. Nakon utvrđenog pozitivnog mikrobiološkog nalaza, tokom provođenja terapije i do isteka propisanog roka karencije, zabranjeno je stavljanje mlijeka u promet. Nakon isteka karencije, potrebno je obaviti provjeru uspješnosti liječenja mastitis testom, a u slučaju pozitivne reakcije potrebno je ponoviti mikrobiološku pretragu.

(5) Proizvođaču kod kojega je utvrđen povećan broj somatskih stanica te kojemu se i nakon tri mjeseca od prvog utvrđivanja nesukladnog mlijeka ponovo utvrdi povećan broj somatskih stanica (geometrijski prosjek kroz tri mjeseca), nadležni veterinarski inspektor mora zabraniti isporuku mlijeka. Zabrana ostaje na snazi sve dok proizvođač ne dokaže da sirovo mlijeko ponovno ispunjava propisane kriterije. Jedan primjerak rješenja o zabrani isporuke mlijeka dostavlja se i otkupljivaču mlijeka. Kao dokaz udovoljavanja mlijeka propisanim kriterijima, proizvođač je dužan predložiti nalaz pretraženog uzorka mlijeka na somatske stanice koji pokazuje ≤ 400.000 (pojedinačni rezultat) somatskih stanica u 1 ml mlijeka. Uzorak mlijeka na laboratorijsku pretragu mora pratiti Uputnica popunjena od strane ovlaštene veterinarske organizacije. Obrazac Uputnice se nalazi u Prilogu 2. ovog uputstva i čini njegov sastavni dio.

(6) Otkupljivač mlijeka obavezan je, po zaprimanju nalaza o povećanom broju somatskih stanica o tome, pisanim putem, obavijestiti nadležnog veterinarskog inspektora koji je u nadzoru njegovog objekta i veterinarskog inspektora u čijoj se nadležnosti nalazi proizvođač nesukladnog mlijeka. Otkupljivač mlijeka obavezan je proizvođača mlijeka kod kojega je utvrđen povećan broj somatskih stanica upozoriti na poduzimanje mjera iz st. 3. i 4. ovog člana, te obustaviti otkup mlijeka od proizvođača kod kojeg je utvrđen nesukladan geometrijski prosjek za somatske stanice u protekla tri mjeseca.

(7) Proizvođači koji nisu u sistemu organizovanog otkupa sirovog mlijeka, dužni su obaviti kontrolu sirovog mlijeka pretragom uzoraka mlijeka na somatske stanice najmanje 4 puta godišnje u pravilnim razmacima u nekoj od ovlaštenih laboratorija. Uzorke za pretragu uzima nadležna veterinarska organizacija i dostavlja na laboratorijsku pretragu s popunjenim obrascem Uputnice iz Priloga 2. ovog uputstva. U slučaju da dobiveni pojedinačni rezultat analize mlijeka pokaže broj somatskih stanica veći

od 400.000 u ml mlijeka, proizvođač je dužan obratiti se nadležnoj veterinarskoj stanici koja će postupiti u skladu sa stavom 4. ovog člana.

(8) Ukoliko tokom službene kontrole ili po dojadi nadležne veterinarske stanice, veterinarski inspektor utvrdi da proizvođač iz stava 7. ovog člana ne ispunjava propisane uslove, zabranit će stavljanje na tržište mlijeka i mliječnih proizvoda. Zabrana ostaje na snazi dok proizvođač ne dokaže ispunjavanje propisanog kriterija odgovarajućim laboratorijskim nalazom službenog uzorka mlijeka.

Član 5.

(Poremećena sekrecija vimena u koza i ovaca)

(1) Ovce i koze čije se mlijeko koristi za javnu potrošnju, a prije stavljanja mlijeka u promet ili preradu, moraju biti pretražene mastitis testom na poremećenu sekreciju vimena jednom godišnje.

(2) Mlijeko, ovaca i koza kod kojih se utvrdi poremećena sekrecija vimena, mora biti mikrobiološki pretraženo. Nakon utvrđenog pozitivnog mikrobiološkog nalaza, tokom provođenja terapije i do isteka propisanog roka karencije, zabranjeno je stavljanje mlijeka u promet.

(3) Nakon isteka karencije potrebno je obaviti provjeru uspješnosti liječenja mastitis testom, a u slučaju pozitivne reakcije potrebno je ponoviti mikrobiološku pretragu.

B.2. Ukupni broj mikroorganizama

Član 6.

(Kravlje mlijeko)

(1) Laboratoriji za kontrolu sirovog mlijeka su obavezni dostavljati nadležnim veterinarskim organizacijama i nadležnoj veterinarskoj inspekciji, izvještaje o geometrijskom prosjeku ukupnog broja mikroorganizama u mlijeku, za svakog proizvođača čije mlijeko ne udovoljava propisanim kriterijima. Laboratoriji su dužni navedeni izvještaj dostavljati odmah po utvrđivanju neudovoljavanja sirovog mlijeka propisanim kriterijima, odnosno čim prvi dvomjesečni geometrijski prosjek broja mikroorganizama premaši 100.000 u ml kravljeg mlijeka.

(2) Laboratoriji iz stava 1. ovog člana obavezni su dostavljati pored mjesečnih izvještaja o geometrijskom prosjeku analiza uzorka mlijeka na ukupni broj mikroorganizama svakom proizvođaču te otkupljivačima sirovog mlijeka i izvještaje o prvom nalazu o povećanom broj mikroorganizama iznad 100.000 u 1ml mlijeka.

(3) Po prijemu izvještaja o neispunjavanju propisanih kriterija za sirovo mlijeko, proizvođač je obavezan javiti se nadležnoj veterinarskoj organizaciji, te preduzeti korektivne mjere kako bi u roku od naredna dva mjeseca nalaz mlijeka (geometrijski prosjek) ponovo bio u skladu sa propisanim kriterijima.

(4) Otkupljivač mlijeka obavezan je po zaprimanju nalaza o povećanom ukupnom broju mikroorganizama o tome, pisanim putem, obavijestiti veterinarskog inspektora koji je u nadzoru njegovog objekta i nadležnog veterinarskog inspektora u čijoj se nadležnosti nalazi proizvođač mlijeka za koje je utvrđeno da ne ispunjava propisane kriterije. Otkupljivač mlijeka obavezan je proizvođača kod kojega je utvrđen povećan ukupni broj mikroorganizama upozoriti na preduzimanje odgovarajućih mjera, te obustaviti otkup mlijeka od proizvođača kod kojeg je utvrđen nesukladan geometrijski prosjek za mikroorganizme u protekla tri mjeseca.

(5) Proizvođaču, kod kojega je utvrđen povećan ukupni broj mikroorganizama u uzorku mlijeka (geometrijski prosjek) te kojemu se i nakon tri mjeseca od prvog utvrđivanja da mlijeko ne ispunjava

propisane kriterije ponovo utvrdi više od 100.000 mikroorganizama u 1 ml mlijeka (geometrijski prosjek), nadležni veterinarski inspektor mora zabraniti isporuku mlijeka. Zabrana ostaje na snazi sve dok proizvođač ne dokaže da sirovo mlijeko ponovo ispunjava propisane kriterije. Jedan primjerak rješenja o zabrani isporuke mlijeka dostavlja se otkupljivaču mlijeka. Kao dokaz udovoljavanja mlijeka propisanim kriterijima, proizvođač je dužan predložiti nalaz pretraženog uzorka mlijeka na broj mikroorganizama koji pokazuje ≤ 100.000 u 1 ml mlijeka (pojedinačni rezultat). Uzorak mlijeka na laboratorijsku pretragu mora pratiti Uputnica popunjena od strane ovlaštene veterinarske organizacije. Obrazac Uputnice se nalazi u Prilogu 2. ovog uputstva i čini njegov sastavni dio.

(6) Nadležne veterinarske organizacije po pozivu proizvođača obavljaju pregled na licu mjesta i utvrđuju

- higijenu staje,
- higijenu muže,
- higijenu opreme – za mužu, za čuvanje i hlađenje mlijeka,
- ličnu higijenu,
- način hlađenja mlijeka, mjerenja i bilježenja temperature.

Zavisno o nalazu prilikom pregleda, proizvođaču se daje pisana uputa o postupanju na obrascu koji se nalazi u Prilogu 3. Ovog uputstva i čini njegov sastavni dio.

(7) Proizvođači koji nisu u sistemu organizovanog otkupa sirovog mlijeka, dužni su obaviti kontrolu sirovog mlijeka pretragom uzoraka mlijeka na ukupni broj mikroorganizama najmanje 4 puta godišnje u pravilnim vremenskim razmacima u nekoj od ovlaštenih laboratorija za kontrolu sirovog mlijeka. Uzorke uzima i dostavlja u laboratorij nadležna veterinarska organizacija. U slučaju da dobiveni pojedinačni rezultat analize mlijeka pokaže broj mikroorganizama veći od 100.000 u 1 ml mlijeka, laboratorija je dužna o tome obavijestiti nadležnu veterinarsku inspekciju, a proizvođač je obavezan preduzeti korektivne mjere kako bi u roku od naredna 3 mjeseca nalaz pretrage mlijeka bio povoljan.

Član 7.

(Mlijeko drugih vrsta životinja)

(1) Laboratoriji za kontrolu sirovog mlijeka su obavezni dostavljati nadležnim veterinarskim organizacijama i nadležnoj veterinarskoj inspekciji izvještaje o geometrijskom prosjeku ukupnog broja mikroorganizama u mlijeku, za svakog proizvođača sirovoga mlijeka drugih vrsta životinja (osim kravljega) u kojemu je ustanovljen ukupni broj mikroorganizama veći od 500.000 odnosno 1.500.000 u 1 ml ukoliko se proizvodi izrađuju od toplinski obrađenoga mlijeka.

(2) U slučaju utvrđivanja ukupnog broja mikroorganizama (geometrijski prosjek) u mlijeku drugih vrsta životinja većeg od:

- 500.000 u 1 ml ukoliko se proizvodi izrađuju od sirovoga mlijeka
- 1.500.000 u 1 ml ukoliko se proizvodi izrađuju od toplinski obrađenog mlijeka na odgovarajući

se način primjenjuju odredbe člana 6. st. 2. do 6. ovog uputstva.

(3) Kod proizvođača mlijeka i mliječnih proizvoda od drugih vrsta životinja koji su namijenjeni javnoj potrošnji, a nisu u sistemu organizovanog otkupa sirovog mlijeka, primjenjuje se učestalost uzimanja uzoraka propisana u članu 6. stav 7. ovog uputstva.

Član 8.
(Inhibitorne tvari)

(1) Odobreni objekt za preradu mlijeka obavezni su vršiti ispitivanje sirovog mlijeka na prisustvo inhibitornih tvari. U slučajevima pozitivnih rezultata na prisutnost inhibitornih tvari u sirovom mlijeku, odobreni objekt za preradu mlijeka dužan je utvrditi porijeklo inhibitorne tvari i o tome izvijestiti nadležnog veterinarskog inspektora

(2) Veterinarski inspektor će, bez odlaganja, organizovati uzimanje i slanje službenog uzorka (kod proizvođača navedenog u izvještaju). Uzorak mora pratiti popunjen obrazac iz Priloga 2. ovog uputstva.

(4) U slučaju pozitivnog nalaza, veterinarski inspektor rješenjem zabranjuje proizvođaču isporuku mlijeka, te isto ostaje na snazi sve dok proizvođač ne dokaže da sirovo mlijeko ne sadrži inhibitorne tvari. Jedan primjerak rješenja o zabrani isporuke mlijeka dostavlja se otkupljivaču. Kao dokaz udovoljavanja mlijeka propisanim kriterijima, proizvođač je dužan predložiti nalaz pretraženog službenog uzorka sirovog mlijeka kojim se potvrđuje da mlijeko ne sadrži inhibitorne tvari.

Član 9.
(Dokumentacija/evidencije)

(1) Proizvođači moraju voditi sve propisane evidencije.

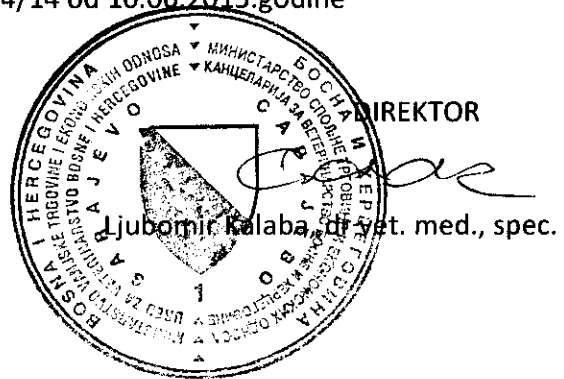
(2) Proizvođači koji nisu u sistemu organizovanog otkupa sirovog mlijeka dužni su posjedovati ovjereni evidencijski obrazac koji se nalazi u Prilogu 4. ovog uputstva i čini njegov sastavni dio. Obrazac ovjerava ovlaštenu veterinar nakon svakog prijema nalaza pretrage mlijeka u skladu sa članom 4. stav 7. i članom 6. stav 7. ovog uputstva.

III. ZAVRŠNE ODREDBE

Član 10.

(1) Ovo Uputstvo stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se na web stranici Ureda.

(2) Stupanjem na snagu ovog Uputstva prestaje da važi Uputstvo o pregledu sirovog mlijeka namijenjenog javnoj potrošnji broj 03-1-27-47-52-14/14 od 10.06.2015.godine



PRILOG 1.

**UPUTNICA
za mikrobiološku pretragu sekreta vimena**

Nadležna veterinarska organizacija Naziv: _____ Adresa: _____ Mjesto: _____				1 uzorak:	Kontrolni uzorak:			
				Ovlašteni laboratorij: Naziv: _____ Adresa: _____ Mjesto: _____				
Dostavljaju se uzorci sekreta vimena radi mikrobiološke pretrage, Uzeti dana:								
Podaci o primarnom proizvođaču: Naziv: Adresa:								
Vrsta životinje:								
Red. broj	Broj ušne markice	Četvrt vimena	Oznaka na epruveti	Red. broj	Broj ušne markice	Četvrt vimena	Oznaka na epruveti	
M.P.				_____ (dr.vet.med.)				

PRILOG 2.

**UPUTNICA
za slanje uzoraka mlijeka na pretragu**

Uzorak uze/o/la i dostavlja: (Nadležna veterinarska organizacija/veterinarska inspekcija)	Ovlašteni laboratorij:
Naziv: _____	Naziv: _____
Adresa: _____	_____
Mjesto: _____	Adresa: _____
UZORAKA MLIJEKA NA PRETRAGU: (zaokruži)	
a. Somatske stanice	
b. Ukupni broj mikroorganizama	
c. Prisutnost inhibitornih tvari	
Skupni uzorak mlijeka označen brojem _____, vrsta životinje _____	
Uzet kod proizvođača: Ime i prezime:	
Adresa:	
Proizvođač je u sistemu otkupa sirovog mlijeka od strane odobrenog objekta za preradu mlijeka	
DA <input type="checkbox"/> NE <input type="checkbox"/>	
Proizvođač stavlja mlijeko u promet za javnu potrošnju na sljedeći način:	
<input type="checkbox"/> otkuplivaču (navesti naziv) _____	
<input type="checkbox"/> prerada na imanju porijekla (odobreni ili evidencijski broj) _____	
Ime, prezime i potpis lica koje je izvršilo uzorkovanje	
M.P.	

PRILOG 3.

PREGLED

po izvještaju o povećanom broju mikroorganizama u mlijeku obavljenog dana

Proizvođač Ime i prezime :	Podaci o životinjama:	
	Vrsta životinja	
	Ukupan broj životinja	
Adresa:	Broj muznih životinja	

NALAZ

	Uslov	Da	Ne	Napomena
1.	Staja se čisti redovno			
2.	Dostupna je čista voda za pranje staje			
3.	Mužak koristi čistu odjeću za mužu			
4.	Životinje su uglavnom čiste			
5.	Okolina vimena, vime i sise su čisti			
6.	Prije muže sise se brišu			
7.	Koristi se posebna maramica za svaku životinju			
8.	Mužak pere ruke redovno prije ručne muže			
9.	Koristi se oprema za mužnju			
10.	Oprema za mužu je čista i održavana			
11.	Prema za mužu drži se na prikladnom čistom mjestu			
12.	Postoji odgovarajuća oprema za čuvanje i hlađenje mlijeka (laktofriz)			
13.	Spremnik za mlijeko nalazi se u zasebnom prostoru			
14.	Prostor sa spremnikom za mlijeko održava se čistim i urednim			
15.	Prostor u kojem se čuva mlijeko zaštićen je od ulaska štetočina i životinja			
16.	Spremnik za mlijeko čisti se nakon svakog pražnjenja			
17.	Uređaj za hlađenje mlijeka je ispravan			
18.	Temperatura mlijeka se prati i bilježi			
19.	Mlijeko se odmah po mužnji hladi na temperaturu od $\leq 8^{\circ}\text{C}$ kod svakodnevne otpreme mlijeka, ili $\leq 6^{\circ}\text{C}$ ako nije svakodnevna otprema			

Strana broj 1 pregleda po izvještaju o povećanom broju mikroorganizama u mlijeku obavljenog

UPUTA ZA PROIZVOĐAČA

S obzirom na nalaz prilikom obavljenog pregleda dana _____ upućuje se subjekt (proizvođač) da otkloni nedostatke po tačkama kod kojih je zabilježen negativan odgovor („Ne“) i to na sljedeći način:

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

Ime i prezime veterinara

Nadležna veterinarska organizacija

Potpis

M.P.

Strana broj 2 pregleda po izvještaju o povećanom broju mikroorganizama u mlijeku obavljenog

PRILOG 4.

EVIDENCIJSKI OBRAZAC

Proizvođač: Ime i prezime : Adresa:		Podaci o životinjama:		
		Vrsta životinja		
		Ukupan broj životinja		
		Broj muznih životinja		
Evidencijski obrazac analiza sirovog mlijeka kod proizvođača koji nisu u sistemu organizovanog otkupa od strane odobrenih objekata za preradu mlijeka				
Datum	Ukupan broj mikroorganizama 4x godišnje	Bakteriološka pretraga DA/NE, datum	Korektivne mjere	Ovlašteni veterinar
NADLEŽNA VETERINARSKA ORGANIZACIJA: <div style="text-align: center;"> <hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/> </div>				
M.P.				